

OAS-arbeid blant enslige mindreårige med midlertidig oppholdstillatelse

Kandidatnummer: 172

Bacheloroppgave i barnevernspedagogikk, våren 2017

BVUH3900

Høgskolen i Oslo og Akershus, Fakultet for samfunnsfag

Antall ord: 9 408

1.0 Innledning	1
1.1 Bakgrunn for valg av tema og problemstilling	3
1.2 Avgrensing av oppgaven	4
1.3 Begrepsavklaring	6
1.4 Oppgavens struktur	6
2.0 Enslige mindreårige med midlertidig oppholdstillatelse	7
2.1 Hva innebærer midlertidig oppholdstillatelse for ungdommene?	7
2.2 UDIs krav til omsorgsarbeid på mottak	8
2.3 Langtidsboende på mottak og psykisk helse	9
2.4 Offer eller overlever?	11
3.0 Barnevernspedagogens arbeid med de enslige mindreårige	
3.1 Yrkesetisk grunnlagsdokument	12
3.2 Miljøterapeutisk arbeid	12
4.0 Opplevelse av sammenheng	14
4.1 Meningsfullhet, begripelighet og håndterbarhet	15
4.2 Muligheter for en bevisst endring av OAS	16
5.0 Drøfting	16
5.1 Gruppearbeid med aktivitet	16
5.2 Kan gruppearbeid bidra til OAS i tilværelsen?	18
5.2.1 Meningsfullhet	18
5.2.2 Begripelighet	20
5.2.3 Håndterbarhet	22
6.0 Avslutning	26
7.0 Litteraturliste	28
Vedlegg 1	33

1.0 Innledning

I 2008 kom regjeringen med en innstrammingspakke i asylpolitikken. Ett av tiltakene i pakken resulterte i at enslige mindreårige asylsøkere mellom 16 og 18 år kunne få midlertidig oppholdstillatelse i medhold av Lov av 15. mai 2008 om utlendingers adgang til riket og deres opphold her nr 35 § 38 (utlendingsloven) jf. Utlendingsforskrifter av 1. mai 2009 § 8-8 (Sønsterudbråten 2010, 24) - en oppholdstillatelse som opphører når den enslige mindreårige fyller 18 år. Før dette fikk de enslige mindreårige asylsøkerne oppholdstillatelse som danner grunnlag for permanent opphold i Norge hvis norske myndigheter ikke fant omsorgspersoner i hjemlandet. Forskriftens ordlyd lyder slik:

Enslige mindreårige asylsøkere som har fylt 16 år på vedtakstidspunktet og som ikke har annet grunnlag for opphold enn at norske myndigheter anser at søkeren er uten forsvarlig omsorg ved retur, kan gis oppholdstillatelse etter lovens § 38 første ledd til fylte 18 år. Tillatelsen kan ikke fornyes og danner ikke grunnlag for oppholdstillatelse for familiemedlemmer etter lovens kapittel 6,

Ifølge UDI har totalt 5 790 asylvedtak for enslige mindreårige asylsøkere resultert i at 158 ungdommer har fått midlertidig oppholdstillatelse i perioden fra utlendingsforskriften § 8-8 ble forskriftsfestet og iverksatt fra 1. mai 2009 og frem til og med 2015 (UDI 2009-2015). Dette viser at 2,72% av asylvedtakene i denne perioden resulterte i tidsbegrenset, midlertidig oppholdstillatelse. I 2016 ble derimot 316 av 2 239 søkere rammet av bestemmelsen, og i januar og februar 2017 er tallene 162 midlertidige oppholdstillatelser på 478 asylvedtak. Dette vil si at 18% av asylvedtakene i perioden fra 2016 til og med februar 2017 medførte midlertidig oppholdstillatelse (UDI 2016-2017). UDI anslår at 70 prosent av de 900 enslige mindreårige asylsøkerne som kom til Norge i 2015 og nå skal få svar på sin søknad, kommer til å få midlertidig oppholdstillatelse (Dagsavisen 2017).

Det er flest afghanere som har fått midlertidig oppholdstillatelse, noe som kan ha en sammenheng med UDIs sikkerhetsvurdering av Afghanistan i 2016. Den kom frem til at ingen provins i landet var for utrygg til at afghanske asylsøkere ikke kunne sendes tilbake dit (Dagsavisen 2017). Det ble også vedtatt lovendring i utl. § 28 femte ledd i Stortinget (90 L (2015-2016)), som trådte i kraft 1. oktober 2016 med følgende ordlyd: «Retten til anerkjennelse som flyktning etter første ledd gjelder ikke dersom utlendingen kan få effektiv beskyttelse i andre deler av hjemlandet enn det området søkeren har flyktet fra.» Dette betyr

at “rimelighetsvilkåret” for internflukt ble fjernet, og at for eksempel afghanere som kommer fra et utrygt område kan bli sendt tilbake til en annen provins uten at det blir vurdert om dette er rimelig eller ikke. Det kan se ut til at disse to momentene bidrar til at utlendingsforskriften § 8-8 nå anvendes hyppigere enn tidligere. I tillegg omfatter nå bestemmelsen flere personer etter at Norge i 2015 mottok 5 480 søknader om beskyttelse av enslige mindreårige, som er det høyeste antallet Norge noen gang har mottatt på ett år (UDI, 2015), samt regjeringens ønske om innstramminger som de mener vil bidra til å sikre en bærekraftig asylpolitikk (Regjeringen, 2016).

1.1 Bakgrunn for valg av tema og problemstilling

Bestemmelsen om midlertidig oppholdstillatelse er stadig oppe i media, Utlendingsdepartementet (UDI) er bekymret for konsekvensene ved bestemmelsen (NOAS 2014, 20) og flere organisasjoner som blant annet Juristforbundet, Redd Barna og NOAS har gått ut og ønsket at ordningen om midlertidig oppholdstillatelse for enslige mindreårige avskaffes (Juristforbundet mfl. 2016). De ønsker dette på grunn av den svært krevende, usikre og traumatiserende situasjonen som oppstår for ungdommen som ordningen rammer. FNs høykommissær for flyktninger uttalte allerede i 1997 at enslige mindreårige er en særlig sårbar gruppe og har høyere risiko for psykiske helseplager enn andre barn og unge i de samfunnene de kommer til (Dittmann og Jensen, 2010). Ved å få midlertidig opphold kan situasjonen virke uutholdelig for enkelte.

I lys av økende oppmerksomhet i media og politikk samt hyppigere bruk av bestemmelsen, anser jeg midlertidig oppholdstillatelse som en type problematikk som vil bli mer og mer aktuell i dagens samfunn, og det vil dermed være et relevant og aktuelt tema også innenfor det barnevernfaglige feltet. Dette på tross av at enslige mindreårige asylsøkere mellom 15 og 18 år er under UDIs omsorg, og ikke barneverntjenesten jf. Lov av 17. juli 1992 om barneverntjenester nr 100 (Barnevernloven) § 5A-1 tredje ledd. Likevel gjelder barnevernloven for alle barn som oppholder seg i riket jf. barnevernloven § 1-2 - også enslige mindreårige over 15 år. Asylmottak skal sende bekymringsmelding til barneverntjenesten om en enslig mindreårige har omsorgsbehov som går ut over hva UDI eller mottak kan gi, eller om en enslig mindreårig viser vedvarende alvorlige atferdsvansker, jf. barnevernloven § 6-2.

Dette reguleres i UDIs rundskriv om krav til omsorgsarbeid for enslige mindreårige i mottak (RS 2011-034). I tillegg er det ofte ansatt en barnevernspedagog ved asylmottak, som dermed vil være en av de som har omsorgen for de enslige mindreårige.

Temaet midlertidig oppholdstillatelse har fanget min interesse etter å ha arbeidet på asylmottak for enslige mindreårige asylsøkere i tre år. Jeg har dermed selv sett hvilke konsekvenser midlertidig oppholdstillatelse kan skape for ungdommene, samt utfordringer den medbringer i det miljøterapeutiske arbeidet. Mange av de som får midlertidig oppholdstillatelse opplever det som at livet blir satt på “vent” og ser det som meningsløst å engasjere seg i noe som helst i sin tilværelsen. Med dette som utgangspunkt ønsker jeg i oppgaven å ta for meg hvordan man som barnevernspedagog kan legge til rette for at disse ungdommene ser på sin livssituasjon som håndterbar og at ungdommene får en opplevelse av sammenheng som gjør tilværelsen meningsfull. På bakgrunn av dette har jeg valgt følgende problemstilling:

“Hvordan kan barnevernspedagoger på asylmottak for enslige mindreårige asylsøkere legge til rette for en opplevelse av sammenheng i tilværelsen for dem som har fått midlertidig oppholdstillatelse?”

1.2 Avgrensning av oppgaven

Alle som får en oppholdstillatelse i Norge, vil først få en midlertidig oppholdstillatelse, som har en utløpsdato (UDI, ukjent dato). Først etter tre år i Norge er det mulig å søke om en permanent oppholdstillatelse, som er gyldig på ubestemt tid (Ibid). I denne oppgaven vil det bli tatt for seg midlertidig oppholdstillatelse for enslige mindreårige mellom 16 og 18 år etter utlendingsloven § 38 første ledd jf. utlendingsforskrifter § 8-8.

Oppgaven vil bevege seg inn på det miljøterapeutiske arbeidet på asylmottak overfor enslige mindreårige som har fått midlertidig oppholdstillatelse. I et slikt arbeid vil blant annet språk, etnisitet, kjønn, religion, bakgrunn for flukt, selve flukten og ungdomsfasen med spenningsfeltet mellom avhengighet og selvstendighet være av interesse. Dette er ofte omfattende temaer, så grunn av restriksjoner på antall ord og fokus i oppgaven vil imidlertid

disse aspektene nedprioriteres. Kultur vil også kunne være av interesse i arbeid med enslige mindreårige, men vil ikke bli tatt med i oppgaven på grunn av oppgavens omfang. I tillegg menes det at det viktigste for profesjonelle hjelpere i samhandling med mennesker fra andre kulturer er ikke nødvendigvis å kjenne til alle deres skikker og regler, men å være ydmyk, undrende og ta på alvor den kompetansen de har på sitt eget liv (Førde 2014, 13)

Oppgaven vil heller ikke gå inn på behandling med tanke på eventuelle psykiske helseplager hos de enslige mindreårige, men heller ha fokus på hvordan barnevernspedagogen kan bidra til å skape en meningsfull tilværelse og en opplevelse av sammenheng gjennom miljøterapeutisk arbeid med ungdommene. Dette fordi begrepet behandling kan lede en til å tro at det er snakk om å arbeide på et annet menneskets forandring og utvikling, da miljøterapi opprinnelig handler om å legge til rette for at ungdom selv skal gjøre arbeidet (Larsen 2004, 17). I et miljøterapeutisk arbeid kan blant annet resiliens og traumebevisst omsorg også være av interesse. På grunn av oppgavens omfang vil ikke dette bli tatt med i betraktningen.

I arbeid med denne gruppen ungdom understreker forskning viktigheten av å sikre barnefaglig, flyktningfaglig og psykologisk kompetanse blant de ansatte som arbeider med enslige mindreårige (bufdir 2011). Likevel er det kun krav om én ansatt på mottak med barnefaglig utdanning på høghskolenivå (UDI RS 2010-084). Denne problemstillingen vil nevnes i oppgaven, men hovedfokus vil ligge på hva barnevernspedagogen kan gjøre tross eventuelle utfordringer.

Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat), Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDI), Politiets Utlendingsenhet (PU), NAV, barneverntjenesten, skole, lege, Flyktninghjelpen, hjelpeverge, og advokat er noen av mange instanser som har med de enslige mindreårige som har fått midlertidig oppholdstillatelse å gjøre. Dersom det er traumer inne i bildet kan også Barne og ungdomspsykiatrisk poliklinikk (BUP) eller Pedagogisk Psykologisk Tjeneste (PPT) trekkes inn i bildet. Dette illustrerer hvor mange mulige aktører som kan arbeide med enslige mindreårige. På grunn av oppgavens omfang og hovedfokus i oppgaven velger jeg imidlertid å ikke fordype meg i det tverrfaglige samarbeidet, på tross av viktigheten av det.

10. mars 2017 kom UDI med en redaksjonell anmerkning om at Justis- og beredskapsdepartementet arbeider med en instruks om midlertidig oppholdstillatelse for enslige mindreårige etter utlendingsforskriften §8-8 og at UDIs dokument om asylpraksis som gjelder Afghanistan punkt 10.3 vil bli revidert i tråd med instruksen når den er klar (UDI, 2017). Det står nå i dokumentet at:

Dersom søkeren ikke har fylt 17 år når UDI fatter vedtak, skal mangel på nettverk i internfluktområdet og/eller ressurser til å etablere seg der, som utgangspunkt ha stor betydning. Dersom søkeren har fylt 17 år, kan mangel på nettverk i internfluktområdet som utgangspunkt ha mindre betydning. Som hovedregel skal andre momenter som kan begrunne tillatelse etter § 38 i tillegg måtte foreligge for at begrenset tillatelse frem til fylte 18 år ikke skal innvilges.

Dette kan bety at bruk av midlertidig oppholdstillatelse etter utlendingsforskriften § 8-8 vil gå ned, og at færre enslige mindreårige asylsøkere vil bli rammet av bestemmelsen. Fordi arbeidet med endringer kom nær frist for levering av denne oppgaven, vil oppgavens innhold være som før disse opplysningene kom ut. Oppgavens problemstilling sees likevel som relevant fordi det i dag et høyt antall av enslige mindreårige med midlertidig oppholdstillatelse, og bestemmelsen om midlertidig oppholdstillatelse etter utlendingsforskriften § 8-8 vil sannsynligvis fremdeles bli brukt i fremtiden.

1.3 Begrepsavklaring

Med begrepet *enslige mindreårige asylsøkere* menes barn og unge under 18 år som kommer til Norge uten foreldre eller andre omsorgspersoner og søker beskyttelse (UDI 2017). For å få asyl i Norge må personen som søker bli anerkjent som flyktning av norske myndigheter jf. Utlendingsloven § 28, første ledd, og er dermed asylsøker inntil søknaden er endelig avgjort (Dybvik Øyen 2013, 181). Blir personen innvilget asyl er han eller hun ikke lenger asylsøker, men blir betegnet som en *flyktning*. Får personen endelig avslag på sin søknad, er han eller hun ikke lenger asylsøker, men blir betegnet som en *utlending* (Ibid). På bakgrunn av dette vil jeg i oppgaven bruke betegnelsen *enslige mindreårige*, da vedtak om midlertidig oppholdstillatelse er et avslag på ungdommenes søknad. I tillegg vil jeg også bruke både betegnelsene ungdom, ungdommene og unge for å variere språket i oppgaven.

I oppgaven vil jeg bruke begrepet *midlertidig oppholdstillatelse* fordi det er slik denne bestemmelsen ofte omtales i Stortinget, i media og i rapporter. UDI selv bruker betegnelsen

tidsbegrenset opphold. Begrepet *opplevelse av sammenheng*, som danner kjernen i min problemstilling, vil få en dypere forklaring fremstilt senere. Begrepene *barnevernspedagog* og *miljøterapeut* vil i denne oppgaven ha samme betydning. Det samme gjelder *mottak*, *asylmottak* og *institusjon*. Andre begrep vil avklares underveis.

1.4 Oppgavens struktur

Videre i oppgaven vil begrepet *midlertidig oppholdstillatelse* bli utdypet. I tillegg vil UDIs krav til omsorgsarbeid på mottak og enslige mindreåriges psykiske helse bli fremstilt for å gi en forståelse av hvordan situasjonen og omsorgsarbeidet fungerer i dag. Deretter vil det bli redegjort for hvordan kategorisering av ungdommene kan påvirke ved hjelp av relevant litteratur. Videre vil yrkesetikk for barnevernspedagogen og miljøterapi på institusjon bli lagt frem, da det gjerne er gjennom et slikt arbeid barnevernspedagogen jobber. Teori om opplevelse av sammenheng vil bli lagt frem, samt muligheten for en bevisst endring av en slik opplevelse, da dette er kjernen i min problemstilling. Videre vil teorien og litteraturen som har blitt gjort rede for bli drøftet med fokus på barnevernspedagogens miljøterapeutiske arbeid i forhold til problemstillingen i oppgaven. Avslutningsvis oppsummeres oppgavens hovedmomenter. I tillegg vil mine forventninger til oppgaven, lærdom og hva som kunne ha blitt gjort annerledes kort bli gjort rede for.

2.0 Enslige mindreårige med midlertidig oppholdstillatelse

2.1 Hva innebærer midlertidig oppholdstillatelse for ungdommene?

Når enslige mindreårige asylsøkere får midlertidig oppholdstillatelse i medhold av utlendingsloven § 38 første ledd, jf. utlendingsforskrifter § 8-8 innebærer dette at ungdommene har fått avslag på sin søknad om beskyttelse, jf. utlendingsloven § 28 første ledd. Den enslige mindreårige asylsøkeren må ha fylt 16 år på vedtakstidspunktet og ikke ha annet grunnlag for opphold enn at norske myndigheter anser at søkeren er uten forsvarlig omsorg ved retur jf. utlendingsforskrifter § 8-8. Midlertidig oppholdstillatelse danner ikke grunnlag for permanent oppholdstillatelse. Oppholdstillatelse på grunn av særlig tilknytning til riket faller bort, tillatelsen kan ikke fornyes og ungdommen har plikt til frivillig å returnere tilbake til sitt hjemland når han eller hun har nådd myndighetsalder (Sønsterudbråten 2010, 24). Midlertidig oppholdstillatelse gir ikke grunnlag for familieinnvandring for søkerens

familie etter utlendingsloven kapittel 6. Ungdom som har fått midlertidig oppholdstillatelse skal ikke bosettes i kommuner, men bli boende på mottak sammen med andre enslige mindreårige. Ungdommene har fremdeles rettigheter som blant annet samme tilgang på utdanning som andre bosatte enslige mindreårige, med hjemmel i opplæringsloven jf. Lov av 17. juli 1998 om grunnskolen og den videregående opplæringen §§ 2-1 andre ledd og 3-1 12. ledd. I dette ligger retten til grunnskole og videregående opplæring.

Midlertidig oppholdstillatelse i stedet for direkte avslag kan skape en forventning om videre opphold, noe som medfører at et slikt vedtak ikke nødvendigvis motiverer til frivillig retur etter at tillatelsen utløper (Meld.St. nr 27 2011-2012, 49). Derfor har UDI dannet et kurs med returfremmende midler på alle ordinære mottak for enslige mindreårige, som tar tak i den gruppen som har fått midlertidig oppholdstillatelse. Formålet er å bidra til at flere enslige mindreårige returnerer til hjemlandet, og at de som deltar får kompetanse som gjør dem bedre rustet til å mestre hverdagen når de har returnert (RS 2015-005). Kurset blir holdt på mottakene ungdommene allerede bor, og skal blant annet bygge på den unges individuelle forutsetninger og behov. Det skal komme i tillegg til eventuell skolegang, være frivillig og vare opp til 10 uker. Tidligere ble alle ungdommer med midlertidig oppholdstillatelse flyttet til Salhus mottak i Bergen hvor det skulle gjennomføres et tilpasset opplæringsopplegg med mål om å gjøre ungdommene bedre i stand til å returnere til sine hjemland ved fylte 18 år (Sønsterudbråten 2010, 25). I 2011, to år etter oppstart, ble Salhus mottak lagt ned (NRK 2012). Denne beslutningen ble begrunnet med at det ikke var hensynsmessig å fortsette prosjektet på grunn av den ekstra påkjenningen de enslige mindreårige opplevde ved å flytte fra de mottakene de ordinært kom til, og på grunn av ungdommenes psykiske helse (NRK 2012). Ungdommene var ikke mottakelige for informasjon om retur siden de var under et sterkt psykisk press hvor følelsen av maktesløshet og forutsigbarhet rådet (Ibid).

2.2 UDIs krav til omsorgsarbeid på mottak

Med unntak av tilbud om returfremmende kurs, stilles samme krav til omsorgsarbeid på mottak for ungdom med midlertidig oppholdstillatelse og andre enslige mindreårige asylsøkere. Krav til omsorgsarbeid og miljø- og aktivitetstilbud på mottak reguleres i UDIs rundskriv (RS 2011-034; RS 2012-012). Mottakets omsorgsarbeid har som mål om å bidra til

at enslige mindreårige som gruppe får et likeverdig bo- og omsorgstilbud under mottaksoppholdet og at det blir skapt en trygg og meningsfull tilværelse. Videre står det at det i samarbeid med den enkelte ungdommen skal legges til rette for en strukturert og målrettet omsorg med regler og grenser som på best mulig måte ivaretar personens individuelle behov, hvor ungdommen har en reell påvirkningsmulighet i saker som angår ham eller henne.

Mottaket skal bidra til å styrke de unges identitet og gradvis selvstendigjøre dem slik at de kan ta hånd om eget liv gjennom blant annet støtte, oppdragelse, veiledning og opplæring. De ansatte skal legge til rette for at de enslige mindreårige bruker sine ressurser og utvikler sine evner og sosial kompetanse, at de får fremtidshåp og opplevelse av mestring, og også bidra til integrering i Norge. Samtidig skal mottaket bidra til hjemlandsorientering og støtte ungdommenes tilknytning til hjemlandet. Miljø- og aktivitetstilbudet skal være differensiert og gi mening i den aktuelle livssituasjonen til den enslige mindreårige, samtidig som den skal forberede dem på en eventuell retur til hjemlandet.

De enslige mindreåriges opphold på mottak er i utgangspunktet et tilbud for en kortere periode frem til de får sin asylsøknad behandlet. Hilde Lidén mfl. (2010) skriver i sin rapport om levekår for enslige mindreårige asylsøkere at UDIs krav til drift av mottak dekker sentrale aspekter ved oppvekstmiljø og omsorg for gruppen beboere med kort botid (2010, 226). Det rapporteres også om at mottakene ivaretar disse oppgavene på en tilfredsstillende måte. Likevel menes det at asylmottak ikke representerer en ideell ramme rundt enslige mindreårige fordi de kan virke passiviserende, og at de i en del tilfeller bidrar til å utvikle asosial atferd, og at de er lite egnet til å skape trygge rammer rundt barn og unge som kommer alene til Norge - noe som forsterkes når oppholdstiden i mottak blir lang (Eide 2012, 203). Enslige mindreårige med midlertidig oppholdstillatelse kan bli boende på mottak over flere år, og situasjonen for ungdommene er da mindre tilfredsstillende og forholdene peker ut over det som kan reguleres i rundskriv for mottaksdrift (Lidén mfl. 2010, 227).

2.3 Langtidsboende på mottak og psykisk helse

UDI har uttrykt en bekymring for de enslige mindreårige som blir boende på mottak over lang tid, og det rapporteres fra mottak om selvmordsforsøk, selvskading, sosial isolasjon og forsvinninger på grunn av midlertidigheten de lever i (Dagsavisen 2017). Lav bemanning og begrenset barnefaglig og flykningfaglig kunnskap blant de ansatte kan gi for dårlig betingelser for å følge opp de enslige mindreårige som blir boende over lengre tid på mottak, og dette kan gå ut over den relasjonelle oppfølgingen (Lidén mfl. 2013, 227). Dette fortelles også av mottaksansatte, som opplever at det stadig kuttes ned på bemanningen og at de ansatte kun kan møte et minimum av behovene til de enslige mindreårige (Ibid, 106). De ansatte har uttrykt en maktesløshet om beboerne på mottak med midlertidig oppholdstillatelse hvor det å skape en tilværelse og relasjon som er meningsfull både for omsorgsutøvere og de mindreårige er utfordrende. De forteller at situasjonen slik den er nå fungerer som en “oppbevaring” hvor livene til de enslige mindreårige er satt på pause - et liv på vent (Ibid). En slik situasjon kan gi dårlige betingelser for utvikling og dekking av grunnleggende behov som trygghet, tillit og egenverdi og kan gjøre det vanskelig å fokusere på et fremtidsperspektiv når fremtiden er usikker (Lidén mfl. 2013, 227).

I en undersøkelse kom det frem at de mindreårige føler seg ensomme, og bruker ordet “kjedelig” når de beskriver hvordan det er for dem å være ensomme (Oppedal, Seglem og Jensen 2009, 38). Det å kjede seg kan si noe om å ikke oppleve mening eller en meningsfull sammenheng, og kan vise til å ikke ha kontroll over egen situasjon med en fremtid forbundet med usikkerhet (Ibid). Dette støttes av Vegard A. Schancke (1995, 54) som forteller at de som har fått avslag på sin asylsøknad synes å ha “uvisshetens drama” som de vesentligste trekkene ved hverdagslivet og at den grunnleggende mangelen på forutsigbarhet er en stor utfordring for den enkelte. Det viser seg også at få snakker med vennene sine om det vanskelige de har opplevd, og i stedet tvinger seg til å fokusere på å prøve å mestre de krav og rutiner som hverdagen medbringer, fremfor “det vonde” (Schancke 1995, 56). I vestlig kulturkrets sees det på som “nødvendig” og akseptert å snakke om det vonde i et menneskets livssituasjon for å bedre kunne bearbeide seg gjennom det vanskelige. Dette er ukjent i mange andre samfunn, og kan bli sett på som et svik mot idealet om styrke og som et tegn på

svakhet å snakke om “det vonde”. Mange enslige mindreårige forblir dermed tause om hvordan de har det (Ibid).

Det er viktig å ta med i betraktningen at bestemmelsen om midlertidig oppholdstillatelse i de fleste tilfeller ikke er en enkeltstående, utfordrende hendelse i ungdommenes liv. Enslige mindreårige er skilt i fra sine omsorgspersoner, flere har opplevd krig på nært hold og en stor andel har vært utsatt for fysisk og seksuell mishandling eller har vært vitne til at andre har blitt utsatt for det (Eide 2012, 70). Livssituasjonen deres i Norge har for de fleste vært sterkt preget av deres oppholdsstatus, og asylsøkerfasen kan i seg selv være traumatiserende i den forstand at den kan ende med et usikkert eller uønsket utfall, nettopp slik som midlertidig oppholdstillatelse. Dette kan føre til blant annet søvnløshet, konsentrasjonsvansker, suicidal tanker og at symptomer etter tidligere traumatisering forsterkes (Schancke 1995, 54; Eide 2012, 191; Lidén mfl. 2013, 227). Med traume menes det i denne oppgaven en ytre hendelse utenom det vanlige erfaringsområdet som ville være en stor påkjenning for nesten alle og enhver - en trussel mot ens psykiske eller fysiske integritet eller som vitne til at en nær person utsettes for det (Dyregrov 2010, 11). Midlertidig oppholdstillatelse kan derfor i mange tilfeller være en av flere utfordringer de enslige mindreårige står ovenfor.

2.4 Offer eller overlever?

Enslige mindreårige som har fått midlertidig oppholdstillatelse er i en utfordrende livssituasjon som er preget av usikkerhet og uforutsigbarhet, og dette kan bidra til å gi et bilde av dem som sårbare og ofre for uheldige omstendigheter. Det kan være lett å kategorisere disse ungdommene som ofre med all forskningen som dokumenterer deres særlige sårbarhet, men dersom man som barnevernspedagog ensidig ser på ungdommene på denne måten kan det begrense fokuset til barnevernspedagogens hjelperolle i ungdommenes liv (Lidén mfl. 2013, 52). Greta Marie Skau (2013, 41) skriver at man kan stille spørsmål til hvilken skadevirkninger det kan ha for et menneske å bli identifisert med en offerrolle og med denne rollens innebygde objektstatus. Hun forteller at bare et subjekt kan ta ansvar for eget liv og utvikling, og at kjennetegn med offerrollen er fravær av en subjektrolle. Den verden vi opplever at vi lever i, skapes gjennom ord - både de ordene vi selv bruker, og de

som uttales av andre og er viktige for vår selvfølelse og selvoppfatning (Skau 2013, 41: Førde 2014, 238).

Flere forskere er opptatt av å forstå flyktningen som et handlende subjekt og ikke et passivt offer, som Jonathan Schwartz (1998) som vil flytte fokus bort fra bruddene og tapene mennesker har opplevd og over til potensialet som ligger i å gjenopprette et så normalt liv som mulig (Eide 2012, 217). Her kan det settes en parallell til “overleve” fremfor ofre slik som Nora Sveaass (2001) tar opp, og også begreper som mestring og resiliens (Eide 2012, 217). Disse begrepene har til dels forskjellig faglig opprinnelse, men fokuserer på mulighetene og overlevelse i stedet for begrensninger og dyrking av offerrollen. Mange enslige mindreårige som har fått midlertidig oppholdstillatelse har gått og går gjennom store påkjenninger som ikke skal nedvurderes, og som Sverre Varvin (2015, 24) sier er det vanskelig å tenke på overleve uten samtidig å se dem som ofre. Men ved å flytte fokuset fra offerrollen til overleverrollen kan man imidlertid gi retning til det livet som skal leves videre (Eide 2012, 217).

3.0 Barnevernspedagogens arbeid med de enslige mindreårige

3.1 Yrkesetisk grunnlagsdokument

De etiske prinsippene i Fellesorganisasjonens (FO) yrkesetiske grunnlagsdokument (2015) skal ligge til grunn for yrkesutøvelsen for blant annet barnevernspedagoger. Innledningsvis i dokumentet står det blant annet at barnevernspedagogen har som sitt samfunnsoppdrag å bistå mennesker som har behov for hjelp, å sikre menneskeverdige levevilkår og livskvalitet, samt å ha solidaritet med utsatte grupper (FO 2015, 2). Barnevernspedagogen skal ta utgangspunkt i personenes egne verdier, kunnskap og ressurser og passe på at tiltak og tjenester ikke bidrar til å umyndiggjøre de menneskene som hjelpes (Ibid). Barnevernspedagogens arbeid forutsetter både teoretisk og praktisk kunnskap, evne til etisk refleksjon og holdninger preget av ydmykhet, velvilje og respekt for menneskene de hjelper sine verdier og livsvalg. Odd Harald Røkenes og Per-Halvard Hanssen skriver i sin bok “Bære eller bryte (2006, 149) at som barnevernspedagogen kan man bli vist tillit fra samfunnet, og samtidig bli gitt et stort ansvar. Dette ansvaret fører også til at brukerne ofte har tillit til barnevernspedagogen, og som barnevernspedagog på asylmottak har man makt i forhold til de enslige mindreårige, noe som kan være en ubalansert maktrelasjon (Ibid). Derfor er det viktig at barnevernspedagogen

kan begrunne og gyldiggjøre sine handlinger (Røkenes og Hanssen 2006, 149). Det er ikke nok å ha regler og rutiner for hva som skal gjøres - barnevernspedagogen må hele tiden reflektere over hvordan hans eller hennes handlinger vil påvirke de menneskene barnevernspedagogen jobber med (Ibid). Etisk refleksjon er derfor en viktig del av faglig og forsvarlig praksis i arbeid med enslige mindreårige på asylmottak.

3.2 Miljøterapeutisk arbeid

På institusjoner, slik som asylmottak for enslige mindreårige, jobber ofte barnevernspedagogen med det miljøterapeutiske arbeidet. I følge Erik Larsen (2004, 22) kan miljøterapi forstås som et arbeid som handler om å legge til rette for eller organisere slik at barn og unge får mulighet i sin situasjon til å arbeide med sin forandring og utvikling. Larsen forteller at resultatet av det miljøterapeutiske arbeidet vil være helt avhengig av hvor bevisst og profesjonelt denne rollen praktiseres (Larsen, 2004, 122). Det kommer blant annet frem at dyktige miljøterapeuter gjennom holdninger og atferd kommuniserer et genuint engasjement og en genuin interesse for ungdommene, er tålmodige og kan se på små forandringer som store og viktige nyheter (Ibid). Videre forteller Larsen at miljøterapeuten i arbeidet vil møte ungdommenes traumer, skuffelser og nederlag samt deres drømmer, lengsler og håp (Larsen 2004, 128). Barnevernspedagogen må kunne romme alle disse følelsene, som vil si å vise tilgjengelighet og kontakt for ungdommene, representere et tilbud om nødvendige grenser, samt undersøke og reflektere sammen med ungdommene og “gi utfordringene tilbake” til dem i en mer håndterbar form (Ibid, 129). Dette kan underbygges av det Ketil Eide (2012, 191) forteller om den voksne sin viktige oppgave om å gi mening til det som skjer slik at ungdommene får en oversikt over og forståelse av egen virkelighet som gjør det mulig å bearbeide egne sosiale livsbetingelser. I tillegg til å gjøre de erfaringene og opplevelsene ungdommene har forståelige om meningsfylte, må den voksne gi erfaringene retning (Ibid).

For at denne miljøterapeutiske oppgaven skal kunne løses godt nok, er differensiering nødvendig (Larsen 2004, 25). Differensiering betyr at institusjonsungdommer med ulike problemer skal få ulike tilbud. Tilbudene skal de, ut fra sin situasjon og sine forutsetninger, kunne nyttiggjøre seg av. Viktigst av alt - tilbudene skal oppleves som nyttige for den enkelte ungdommen (Ibid). Dette understrekes av Ketil Eide (2012, 194) som mener at den miljøterapeutiske grunnstrukturen må inneholde noe som ivaretar akkurat disse

ungdommenes behov. Et slikt tilbud kan være organisering av et fast gruppearbeid hvor ungdommene kan hjelpe seg selv og andre ved blant annet å sammen dele følelser og opplysninger, ved å sammenligne holdninger og erfaringer, utveksle løsninger og ideer og ved å utvikle personlige forhold seg imellom (Heap 2005, 22).

Eide forteller også om viktigheten av rutiner eller hendelser som gjentar seg - rammer som ungdommene skal leve sitt liv innenfor slik som en dagsplan, ukeplan eller månedsplan (2012, 195). Gjennom å etablere en god miljøterapeutisk grunnstruktur bidrar man til å gi ungdommene størst mulig forutsigbarhet og best mulig oversikt over tilværelsen her og nå. Ungdom på asylmottak har uttrykt å ikke oppleve mening eller en meningsfull sammenheng, å ikke ha kontroll over egen situasjon og mangel på forutsigbarhet (Schancke 1995, 54; Oppedal, Seglem og Jensen 2009, 38). Larsen påpeker at i arbeid med slike ungdommer blir det spesielt viktig at deres omgivelser kommuniserer kontinuitet og sammenheng, og at miljøterapeuten i samarbeid med ungdommene kan legge til rette for at de kan oppleve helhet og sammenheng i sin livssituasjon til forskjell fra fragmentering og kaos (Larsen 2004, 140).

4.0 Opplevelse av sammenheng

Å skape sammenheng i det som oppleves som fragmentert og kaotisk, blir en viktig miljøterapeutisk oppgave (Larsen 2004, 140). Det å oppleve sammenheng gir trygghet og en mulighet til å forstå hva som skjer i en og med en, og en mulighet til å tolke og forstå hendelser og begivenheter i omgivelsene. Aaron Antonovsky (2012, 16) utformet teorien om salutogenese som er en tilnærming der fokus er på hva som skaper grobunn for god helse. Hva fremmer god helse, og gir individet økt mestring og velvære? Salutogenese ble utviklet som en motsatsteori til patologien, som forsøker å forklare hvorfor folk blir syke. Antonovsky tok for seg spørsmålet om hvorfor noen mennesker, tross stor påkjenning, overlever og til og med klarer seg fint. Svaret på det salutogene spørsmålet han utarbeidet, var begrepet *opplevelse av sammenheng* (OAS) (Ibid, 17). Etter hans mening var fellesnevneren for alle generelle motstandsressurser at personen gjorde det mulig å sette de utallige påkjenninger som mennesker kan bli utsatt for inn i en meningsfylt sammenheng. Det handlet ikke om fravær av påkjenninger - påkjenninger er en uavvendelig del av menneskets tilværelse (Antonovsky 2012, 16). Det handlet om å kunne håndtere disse påkjenningene på

en måte som setter mennesket i stand til å tåle motstand og kriser uten å bli syke.

Antonovsky kom frem til tre sentrale faktorer i sin teori, etter flere intervju med svært forskjellige personer som alle hadde gått gjennom alvorlige traumer og likevel klarte seg tilsynelatende bra (Antonovsky 2012, 39). Temaet for intervjuene var hvordan disse personene så på livet sitt, og det som gikk igjen hos personene som hadde sterk opplevelse av sammenheng var det Antonovsky valgte å kalle *meningsfullhet*, *begripelighet* og *håndterbarhet*. Disse faktorene mente han er uløselig knyttet til hverandre for at en person skal få en opplevelse av sammenheng (Ibid, 42).

4.1 Meningsfullhet, begripelighet og håndterbarhet

Meningsfullhet handler i følge Antonovsky om en følelsesmessig og kognitiv opplevelse av mening (Antonovsky 2012, 41). Han belyser viktigheten av å være engasjert i noe og være en deltaker i det som former utfall av situasjoner i eget liv (Ibid, 41). Dette gjør at personen i stor grad kan ta imot utfordringer. Personer med lav grad av meningsfullhet som Antonovsky intervjuet ga sjeldent uttrykk for at noe var spesielt viktig for dem i den forstand at belastninger og krav ville de helst være uten (Antonovsky 2012, 41).

Begripelighet handler om at mennesket opplever den indre og den ytre verden som sammenhengende, strukturert og oversiktlig (Antonovsky 2012, 40). Det motsatte er å oppleve verden som kaotisk, uforklarlig, uregelmessig og skjebnesvanger. En person som opplever høy begripelighet, mente Antonovsky, er en som forventer at de påkjenninger som personen møter i fremtiden er forutsigbare, eller om de kommer overraskende vil kunne bli plassert i sammenheng og forklares (Ibid). Antonovsky understreker at enkelte påkjenninger ikke er ønskelige - død og krig er slike mulige påkjenninger, men en person med høy begripelighet klarer likevel å sette dem inn i en forståelig sammenheng.

Håndterbarhet handler om hvordan mennesket håndterer de påkjenninger som måtte oppstå. Om personen opplever sterk håndterbarhet, føler han eller hun seg ikke som et offer eller at livet er urettferdig, men klarer heller å bearbeide seg gjennom påkjenninger og komme seg videre (Antonovsky 2012, 40). Dette gjør en person med høy håndterbarhet ved hjelp av ressurser i seg selv og det som finnes rundt av ressurser slik som venner, Gud, helsetjeneste

eller andre man føler man har tillit til. Antonovsky definerer håndterbarhet som den grad man opplever å takle påkjenninger som kommer ved hjelp av ressursene.

Opplevelsen av sammenheng er altså en innstilling som forteller om i hvilken grad en person har en gjennomgående, varig, men også dynamisk følelse av tillit til at påkjenninger er begripelige, at personen har nok ressurser til å kunne håndtere kravene til disse påkjenningene og at kravene er utfordringer det er meningsfullt å engasjere seg i (Antonovsky 2012, 41). De med sterk opplevelse av sammenheng er villig til å ta utfordringer, finne meningen med situasjonen og gjøre sitt beste for å komme seg gjennom utfordringer på en måte som fremmer helse.

4.2 Muligheter for en bevisst endring av OAS

Det har blitt bekreftet at sosial støtte påvirker helsen - ikke bare som en buffer mot påkjenninger, men som en direkte sykdomsforebyggende effekt (Antonovsky 2012, 139). Larsen (2004, 143) mener at om det miljøterapeutiske arbeidet organiseres på en slik måte at det bidrar til en økt følelse av sammenheng, økt begripelighet, bedre håndterbarhet og større meningsfullhet, så vil organiseringen i betydelig grad økte mulighetene for at ungdommene kan klare seg godt tross høy påkjenning. Å legge til rette for dette mener Antonovsky ikke er så enkelt, i og med at den innstillingen en person har til verden, og som er formet gjennom flere år, er for dypt rotfestet til å kunne forandres ved kun noen få møter mellom klient og hjelper (Antonovsky 2012, 135). Likevel mener han at fagpersoner som er villige til å påta seg et slikt ansvar kan påvirke OAS hvor midlertidige, mindre forandringer kan skje på få møter gjennom at det skapes en opplevelse av indre sammenheng, belastningsbalanse og medbestemmelse for klienten (Ibid, 137). Vesentlige forandringer kan også skapes gjennom å sette mennesker i stand til selv å oppsøke OAS-fremmende erfaringer, innenfor rammer av sitt eget liv hvor fagpersonene i en lengre periode er betydelig involvert i menneskenes livssituasjon (Ibid).

5.0 Drøfting

I denne delen vil jeg foreta en drøfting av litteraturen som har blitt lagt frem i oppgaven, da med utgangspunkt i Antonovskys' teori om opplevelse av sammenheng og hvordan

barnevernspedagogen kan legge til rette for dette gjennom det miljøterapeutiske arbeidet med enslige mindreårige med midlertidig oppholdstillatelse på asylmottak.

5.1 Gruppearbeid med aktivitet

Miljøterapi handler ifølge Larsen (2004) om å organisere slik at ungdommene selv får mulighet til å arbeide i sin situasjon med sin forandring og utvikling. Dette kan barnevernspedagogen legge til rette for gjennom et gruppearbeid med de enslige mindreårige med midlertidig oppholdstillatelse hvor de både kan hjelpe seg selv og hverandre ved sammen å dele følelser, opplysninger og erfaringer, og å utvikle personlige forhold til hverandre. I gruppearbeid kan man bruke aktiviteter som hjelpemiddel i stedet for eller i tillegg til bruk av verbale måter slik som i løsningsrettede samtaler (Heap 2005, 184). Det handler ikke om å “bare finne på noe”, men at aktivitetene skal være nyttig for de enkelte ungdommene og gi mening og dekke deres behov (Ibid). Dette understrekes både av Larsen (2004) og Eide (2012), samt i UDIs rundskriv for omsorgsarbeid på mottak, hvor det er krav om at miljø- og aktivitetstilbudet skal være differensiert og gi mening i den aktuelle livssituasjonen til de enslige mindreårige.

Eide (2012) forteller om viktigheten av rutiner og rammer som de enslige mindreårige lever sine liv innenfor slik at de opplever oversikt og forutsigbarhet. Det kan da være gunstig at gruppearbeidet har en fast dag i uken med et fast tidspunkt, og hvor det er bestemt på forhånd at innholdet i gruppearbeidet er delt i en aktivitetsdel og en samtaledel slik at det legges til rette for utfoldelse på flere plan. Hvilke aktiviteter som skal gjøres og hva som skal snakkes om kan ungdommene være med å bestemme, noe som samsvarer med FNs konvensjon av 20. november 1989 om barns rettigheter art 12 som omhandler at ethvert barn har rett til å si sin mening i saker som angår ham eller henne, og at barnets meninger skal bli lagt vekt på i beslutninger. Aktivitetsdelen kan for eksempel hjelpe de unge å uttrykke seg gjennom musikk eller kunst, avlede vonde tanker og skape glede gjennom fotball eller gi en opplevelse av mestring og tilfredsstillelse ved å bestige et fjell. Samtaledelen kan styres av hva ungdommene selv ønsker å diskutere eller snakke om. Det kan være alt fra erfaringer fra fortiden, uklarhet eller spørsmål rundt bestemmelsen om midlertidig oppholdstillatelse og fremtiden, eller dagligdagse temaer som middagslaging og skolegang.

Barnevernspedagogens rolle kan være å undersøke og reflektere sammen med ungdommene og hjelpe dem å gi mening og en forståelse av egen virkelighet, anerkjenne hver enkelt ungdom og fremme gruppeprosesser for læring og utvikling. Dette kan blant annet innebære å skape trygghet, bygge gode relasjoner med deltakerne og møte ungdommene der de er gjennom at barnevernspedagogen kommuniserer et engasjement og en genuin interesse for deres subjektive opplevelser, er tålmodig og ser på små forandringer som store og viktige nyheter - slik som Larsen (2006) beskriver kjennetegn med en dyktig miljøterapeut.

Barnevernspedagogens holdninger bør være preget av ydmykhet, velvilje og respekt for de enslige mindreåriges verdier og livsvalg, i følge FOs yrkesetiske grunnlagsdokument (2015).

I tillegg kan barnevernspedagogen vise en lydhøren som innebærer å anerkjenne at løpende hendelser kan påvirker ungdommenes liv, som situasjoner på mottaket eller i hjemlandet, relasjoner til venner og andre forhold (Eide 2012, 70). Det betyr ikke at både fortiden eller fremtiden påvirker livssituasjonen deres, men at tilværelsen nå og hvordan behovene dekkes i nåtid kan være viktige kilder for å forstå både fortid så vel som å møte utfordringer de har fremover.

5.2 Kan gruppearbeid bidra til OAS i tilværelsen?

5.2.1 Meningsfullhet

Når den enslige mindreårige kommer til Norge, går han heller hun fra å være den som handler, vurderer og ta avgjørelser i eget liv, til å flytte inn på en asylmottak hvor reglene er satt, de ansatte ved mottaket og myndighetene setter føringene og den enslige mindreårige kan bli en gjenstand for andres vurderinger, anbefalinger og avgjørelser. At asylsøknaden resulterer i midlertidig oppholdstillatelse for de enslige mindreårige kan underbygge en opplevelse av å ikke ha kontroll eller kunne ta avgjørelser for eget liv. Som ledere på asylmottak har sagt, så kan det se ut som at livene til disse ungdommene blir satt på vent (Lidén mfl. 2013), noe som kan få det å engasjere seg i å skape et liv i Norge til å virke meningsløst samtidig som fremtiden i ungdommenes hjemland er usikker og utenfor den enkeltes kontroll. Om ungdommene i tillegg blir snakket om og behandlet som ofre for en uheldig livssituasjon, kan det være utfordrende å ha troen på å kunne gjøre noe med påkjenninger eller å se det som meningsfullt å engasjere seg i det som har noe å si for utfallet av livet sitt. Flere enslige mindreårige bruker ordet “kjedelig” for å beskriver tilværelsen sin,

som kan si noe om at de ikke opplever å ha kontroll over egen situasjon (Oppedal, Seglem og Jensen 2009). Dette kan bidra til at ungdommene ikke ser det som meningsfullt å engasjere seg i de kravene som påkjenninger de møter medbringer, noe som i teorien om OAS er viktig for å få en opplevelse av sammenheng (Antonovsky 2012).

Å kunne være med å bestemme innholdet i gruppearbeidet kan bidra til at de enslige mindreårige får en opplevelse av å være deltakere i det som former utfall av situasjoner i eget liv. At ungdommene hjelper seg selv og andre ved blant annet å sammen dele følelser og opplysninger, utveksle løsninger og ideer, ved å sammenligne holdninger og erfaringer og ved å utvikle personlige forhold seg imellom kan bidra til å svekke “offerrollen” og dens innebygde objektstatus og heller styrke subjektrollen hos de enslige mindreårige (Skau 2013), samt styrke deres selvfølelse og selvoppfatning. Dette fordi det krever at de selv må gjøre jobben og ikke blir begrenset til barnevernspedagogens hjelp i deres utvikling (Lidén mfl. 2013). Å få mulighet til å arbeide med egne utfordringer, samt hjelpe andre, kan skape grobunn for en følelsesmessig og kognitiv opplevelse av mening og et engasjement til å møte utfordringer slik Antonovsky (2012) belyser viktigheten av innen meningsfullhet. Dette kan styrke en opplevelse av sammenheng for de enslige mindreårige.

På en annen side kan det at aktivitetene og samtaleemnene er fleksible og blir bestemt av de enslige mindreårige virke mot sin hensikt. Mange enslige mindreårige uttrykker en følelse av kaos, fragmentering og mangel på forutsigbarhet på grunn av flukt, tiden på asylmottaket og bestemmelsen om midlertidig oppholdstillatelse (Schancke 1995; Oppedal, Seglem og Jensen 2009). Det kan da ha betydning at barnevernspedagogen har ansvar for struktur og innhold av gruppearbeidet, slik at hvertfall noe i ungdommenes liv blir forutsigbart. En annen uheldig faktor med et slikt gruppearbeid kan være at noen av ungdommene med midlertidig oppholdstillatelse kan ha et ønske om å få utløp for sine tanker og følelser, mens andre ikke ønsker det. Det viser seg at i mange samfunn kan det bli sett på som et tegn på svakhet å snakke om utfordringer, og at å unngå og snakke om det vonde oppleves som en styrke og en beskyttelsesfaktor (Schancke 1995). I tillegg kan det være utfordrende for ethvert menneske å beskrive eller å snakke om problemer, noe som kan være spesielt gjeldende for denne

gruppen ungdom på grunn av et liv som i mange tilfeller er preget av kaos og stor smerte. Å forvente at ungdommene skal sette ord på disse følelsene kan oppleves som et stort krav.

Ifølge FOs yrkesetiske grunnlagsdokument (2015) skal barnevernspedagogen ta utgangspunkt i ungdommens egne verdier og passe på at tiltak ikke umyndiggjør dem. Dette krever refleksjon over om at å legge opp til en samtaledel i gruppearbeidet er etisk riktig, med tanke på at de ungdommene som ikke ønsker å snakke om sine utfordringer kan føle seg presset til det. Det sees på i vestlig kulturkrets som "nødvendig" og akseptert å snakke om det vonde i et menneskets livssituasjon for å bedre kunne bearbeide seg gjennom det vanskelige (Schancke 1995). Likevel kan en stille spørsmål om at det å legge opp til slike samtaler kan frata noen av de enslige mindreårige en beskyttelsesfaktor og igjen gjøre dem til en gjenstand for andres vurderinger, anbefalinger og avgjørelser. På den måten kan det føre til at gruppetilbudet ikke blir differensiert og heller svekker meningsfullheten til den enkelte ungdommen fremfor å styrke den.

For å styrke ungdommenes opplevelse av forutsigbarhet kan en individuell samtale med hver enkelt ungdom om deres behov, ønsker og mål for gruppearbeidet være gunstig. På den måten kan barnevernspedagogen kartlegge de individuelle behovene og legge frem en plan for en måned fremover hvor ungdommene får informasjon om hva som skal skje i gruppearbeidet. Ungdommene kan da komme med innspill og ønsker som kan forme månedsplanen, og uke for uke kan ungdommene påta seg økt ansvar for å lede ulike aktiviteter om de ønsker det. På denne måten kan ungdommene oppleve medbestemmelse samt å være en aktiv deltaker i hva som former deres liv, samtidig som barnevernspedagogen setter rammene som kan bidra til trygghet og forutsigbarhet.

Slik som Heap (2005) forteller, kan aktiviteter bli brukt som hjelpemiddel i stedet for eller i tillegg til løsningsrettede samtaler. Om de enslige mindreårige ikke ønsker å snakke om sine problemer eller utfordringer, eller ikke klarer å sette ord på sine følelser, kan aktiviteter som for eksempel tegning, musikk, drama og dans være et middel til å ta frem det egentlige problemet, eller til å klargjøre noen følelser omkring det. Kanskje kan det til og med bringe ungdommene noen skritt nærmere en løsning. Dette kan skje gjennom å drøfte i gruppen hva ungdommene utfører i de ulike aktivitetene, som hva som legges i tegningen som ble tegnet

eller hva dramastykket som fremføres betyr. Et annet alternativ kan være en “postkasse” hvor de enslige mindreårige kan legge oppi en anonym lapp om temaer de ønsker å ta opp i gruppearbeidet. Det kan ofte være lettere å snakke og diskutere noe som ikke direkte handler om personen selv, men heller en tegning eller et dramastykke eller en problemstilling på en lapp.

5.2.2 Begripelighet

For å oppleve sammenheng, er begripelighet - å kunne se påkjenninger som forutsigbare, eller å kunne forklare dem og sette dem inn i en sammenheng - en av de tingene kommer frem som viktige i teorien om OAS. Et annet ord for begripelighet er *forståelig*, som kan si noe om at man må forstå påkjenningene. Midlertidig oppholdstillatelse for enslige mindreårige kan oppleves som en høy påkjenning, men for at ungdommene skal kunne se denne påkjenningen som forutsigbar, eller forklare den og sette den inn i en sammenheng, kan det være en forutsetning at de forstår hva bestemmelsen innebærer for dem og deres liv.

Det har vist seg at mange ungdommer blir sterkt preget av bestemmelsen, og opplever at de mangler grunnleggende forutsigbarheten, noe som utspiller seg som et skjebnedrama for den enkelte og at “uvissheten” preger hverdagen deres. Det viser seg også at bestemmelsen om midlertidig oppholdstillatelse kan skape forvirring og forhåpninger om videre opphold fordi det ikke er det direkte avslag (Meld.St. 27 2011-2012). Barnevernspedagogen kan dermed ha en viktig rolle når det kommer til å gi mening til det som skjer i de enslige mindreåriges liv slik at ungdommene får en oversikt og forståelse av egen virkelighet som igjen kan gjøre det mulig å bearbeide egne sosiale livsbetingelser. Dette kommer også frem i barnevernspedagogens yrkesetikk, som blant annet omhandler å gi forståelig informasjon, samt å ha tydelige begrunnelser og åpen kommunikasjon (FO 2015, 3).

For at barnevernspedagogen skal kunne gi forståelig informasjon om hva bestemmelsen om midlertidig oppholdstillatelse innebærer, kan det være viktig at han eller hun har satt seg inn i og har god kunnskap om den juridiske bestemmelsen, slik at informasjonen ikke kommer frem på en uriktig måte og at det da oppstår misforståelser. Barnevernspedagogens formidlingsevne er også av betydning slik at bestemmelsen forklares på et nivå hvor ungdommene virkelig forstår hva den innebærer. Et annet hinder for at de enslige mindreårige skal oppleve sammenheng kan være den måten omsorgsarbeidet er lagt opp i

UDIs rundskriv om krav til omsorgsarbeid på asylmottak. I rundskrivet står det blant annet at de ansatte på mottak skal legge til rette for at de enslige mindreårige skal integreres i Norge, samtidig som de skal få hjemlandsorientering og forberedes på en eventuell retur. Ved å arbeide med begge disse temaene samtidig kan omsorgsarbeidet fremstå tvetydig og skape forvirring for ungdommene, som kan gå ut over deres begripelighet.

Antonovsky (2012) forteller at begripelighet også handler om å oppleve den indre og ytre verden som sammenhengende, strukturert og oversiktlig. Ved at gruppearbeidet har et fast tidspunkt, en månedsplan for gruppearbeid er tilgjengelig for ungdommene, samt at barnevernspedagogen er tilstede og tilgjengelig, kan bidra til at ungdommenes ytre verden blir mer strukturert og oversiktlig. Gruppearbeidet kan i tillegg være et sted hvor temaene om midlertidig oppholdstillatelse og omsorgsarbeidets tvetydige budskap blir forklart og drøftet. Tiden i gruppearbeidet kan brukes til nettopp det å kunne skape en sammenheng i tilværelsen for de enslige mindreårige gjennom å diskutere og forklare det som er uoversiktlig og vanskelig å forstå. Barnevernspedagogen kan være tilstede og ha tid til å lytte, reflektere og forklare det som er uklart, romme ungdommens følelser og “gi utfordringene tilbake” i en mer håndterbar form. Om ungdommene har behov for å drøfte videre, eller tilværelsen fremdeles virker kaotisk, vil gruppearbeidet være en mulighet til å ta opp temaet på nytt, uke etter uke. Dette kan muligens gi ungdommene en opplevelse av sammenheng i deres indre verden.

Det kan også være viktig å huske på å ta på alvor kompetansen ungdommene har på eget liv. Det er de som har blitt skilt fra sine omsorgspersoner og reist fra hjemlandet sitt, og det er de som bor på asylmottak og har fått bestemmelsen om midlertidig oppholdstillatelse.

Barnevernspedagogen kan tilegne seg kunnskap om situasjonen deres, og prøve å sette seg inn i deres opplevelse av tilværelsen, men vil aldri fullstendig vite hvordan det er å være i deres situasjon. Gruppearbeidet kan dermed være et sted hvor ungdommene kan hjelpe hverandre ved å utveksle løsninger og ideer på hva som kan være forklaringen på utfordringene og gi hverandre råd om hvordan å håndtere de påkjenninger som kan forekomme, slik som Heap (2005) forteller. På denne måten kan det legges til rette for at ungdommene selv er i stand til å oppsøke erfaringer som fremmer begripelighet og en opplevelse av sammenheng innenfor gruppens strukturelle og trygge rammer.

5.2.3 Håndterbarhet

Antonovsky (2012) mener at mennesker med sterk håndterbarhet ikke føler seg som et ofre eller at livet er urettferdig, men klarer å håndtere de påkjenninger som måtte oppstå. En påkjenning for de enslige mindreårige kan være midlertidig oppholdstillatelse og uforutsigbarheten bestemmelsen kan medbringe. For å fremme de enslige mindreåriges håndterbarhet, kan en refleksjon over hvordan barnevernspedagogen ser på ungdommene være relevant. På grunn av de enslige mindreåriges særlig sårbarhet, kan barnevernspedagogen ubevisst eller bevisst kategorisere de enslige mindreårige som offer for en uheldig livssituasjon og derfor bli opptatt av sin hjelperolle i deres liv, slik som Liden mfl. (2013) forteller om. Det kan også være vanskelig å tenke på de enslige mindreårige som overlever uten samtidig å se dem som ofre, slik som Varvin (2015) sier. Dette kan, som tidligere nevnt, frata ungdommenes muligheten til å håndtere de påkjenninger de møter om de identifiserer seg med offerrollen fordi de blir omtalt på den måten.

Ved å være oppmerksom på dette, kan barnevernspedagogen være bevisst på å sette fokus på de enslige mindreåriges ressurser og bygge opp under dem i gruppearbeidet slik at forståelsen av dem som overlever fremfor offer kan bli en del av deres syn på seg selv. Dette kan gjøres ved å la ungdommene få utfolde seg og ta ansvar i gruppen på ulike måter, som å la ungdommen som er god til å planlegge ha ansvar for å planlegge en fjelltur, la den unge som liker å lede ha ansvaret for samtaledelen i gruppearbeidet, eller å la den enslige mindreårige som er kreativ få dekorere gruppens samtalerom. Videre kan barnevernspedagogen legge til rette for at ungdommene får utviklet og utvidet sine ressurser ved å gi dem mer ansvar, større oppgaver eller å utfordre dem til å gjøre noe nytt. Dette kan bidra til å svekke offerrollen de enslige mindreårige eventuelt opplever, og også styrke ressursene de har i seg selv som kan forsterke deres evne til å håndtere påkjenninger.

På en annen side kan stort ansvar eller utfordringer for de enslige mindreårige i gruppearbeidet muligens oppleves som en ekstra påkjenning. Schancke (1995) forteller at de ungdommene som har fått avslag på sin søknad om beskyttelse, slik som midlertidig oppholdstillatelse, opplever mangelen på forutsigbarhet som en stor utfordring og prøver å konsentrere seg om å mestre de krav og rutiner som hverdagen medbringer. Det kan da stilles spørsmål til om barnevernspedagogens ønske om å legge til rette for å styrke de unges håndterbarhet ved å gi dem utfordringer i gruppearbeidet heller vil svekke håndterbarheten

fordi utfordringene i hverdagen blir for mange. Det kan da være gunstig at barnevernspedagogen kontinuerlig kommunisere med de enkelte ungdommene om hva de ønsker og hva de føler seg komfortable med og dermed tilpasse tilretteleggingen.

Antonovsky (2012) legger frem at personer med høy håndterbarhet arbeider seg gjennom påkjenninger ved hjelp av ressurser i seg selv eller det som finnes rundt som blant annet venner, helsetjenesten eller andre personen føler tillit til. Enslige mindreårige som har fått bestemmelsen om midlertidig oppholdstillatelse vil, som nevnt tidligere i oppgaven, bli boende på asylmottak sammen med andre enslige mindreårige asylsøkere. I løpet av oppholdet kan ungdommene oppleve at andre enslige mindreårige asylsøkere får oppholdstillatelse og blir bosatt i kommuner og dermed forlater mottaket. Det kan føre til at ungdommene opplever flere brudd med venner og bekjente, og dermed mister personer som de kunne ha brukt som ressurser for å håndtere påkjenninger. Å leve på asylmottak kan føre til asosial atferd hos de enslige mindreårige (Eide 2012), og UDI melder om at enslige mindreårige som har fått midlertidig oppholdstillatelse isolerer seg (Dagsavisen 2017). I tillegg viser Schancke (1995) til at ungdommene sjeldent snakker med vennene sine om det vonde de opplever. Brudd med venner, ingen å dele tanker med samt det å være vitne til at noen får bli i Norge samtidig som de selv må returnere til hjemlandet ved fylte 18 år, kan være med å bidra til at de enslige mindreårige med midlertidig oppholdstillatelse får en opplevelse av å stå alene og uten andre å støtte seg på.

Ved et fast gruppetilbud kan de enslige mindreårige få en mulighet til å styrke og danne nye vennskap med de andre ungdommene som er i samme situasjon - de har alle fått bestemmelsen om midlertidig oppholdstillatelse og må returnere til hjemlandet ved fylte 18 år. Ved at ungdommene deler og reflekterer sammen over påkjenninger og spørsmål, kan den bidra til at den enkelte ungdommen opplever å ikke stå alene og at det er en hel gruppe som kan brukes som ressurser til å håndtere påkjenninger. Barnevernspedagogen kan også gjennom gruppearbeidet være en voksenperson som er tilgjengelig, anerkjennende og som rommer ungdommenes følelser. Ifølge FOs etiske grunnlagsdokument (2015) har barnevernspedagogen som sitt samfunnsoppdrag å blant annet sikre menneskeverdige livskvalitet og ha solidaritet med utsatte grupper. Også i UDIs rundskriv om omsorgsarbeid på mottak kommer det frem at de ansatte skal bidra til å styrke de unges identitet og gradvis selvstendiggjøre dem gjennom blant annet støtte, oppdragelse, veiledning og opplæring. Det

kan derfor sees på som barnevernspedagogens ansvar å være en ressurs for de ungdommene som har fått midlertidig oppholdstillatelse, en ressurs de kan bruke til å håndtere påkjenningen. Dette kan også avhenge av at ungdommene føler tillit til barnevernspedagogen. En slik tillit kan skapes gjennom blant annet å være forutsigbar, ha klare rammer, være tålmodighet og ved å vise et genuint ønske om det beste for den enkelte ungdommen.

På en annen side er det viktig å huske på at de enslige mindreårige som deltar i gruppearbeidet på et tidspunkt må returnere til hjemlandet, og dermed forlate mottaket og gruppen. Det er dermed ikke slik at de som deltar i gruppearbeidet ikke vil oppleve brudd med venner eller at noen deres ressurser forsvinner. Dette kan kanskje føles ekstra smertefullt på grunn av relasjonen som har blitt dannet gjennom gruppearbeidet. Det kan da være viktig å bevisstgjøre ungdommene om dette og bruke gruppen som en ressurs til å håndtere at gruppemedlemmene må reise, ved å snakke om det eller bruke andre aktiviteter for å uttrykke følelser og tanker.

6.0 Avslutning

I denne oppgaven har jeg belyst temaet om midlertidig oppholdstillatelse for enslige mindreårige asylsøkere mellom 16 og 18 år, og sett på hvordan barnevernspedagogen kan legge til rette for en opplevelse av sammenheng i deres tilværelse. Jeg valgte innledningsvis å presenterte noe bakgrunnsinformasjon om bestemmelsen om midlertidig oppholdstillatelse, hvor mange som blir rammet av bestemmelsen og hva midlertidig oppholdstillatelse innebærer for de enslige mindreårige. Videre har jeg sett på UDIs krav til omsorgsarbeid og miljø- og aktivitetstilbud på mottak, om kravene er tilfredsstillende for de som blir boende lenge på mottak og på enslige mindreåriges psykiske helse. Jeg har sett på betydningen av å omtale enslige mindreårige som “ofre” og hvordan det kan prege dem. Deretter har jeg sett på FOs yrkesetiske grunnlagsdokument for blant annet barnevernspedagoger for å belyse viktigheten av etisk refleksjon i arbeid med mennesker, samt en utdypelse av miljøterapeutisk arbeid fordi det ofte er slik barnevernspedagoger arbeider på asylmottak. Jeg valgte å bruke teori om *opplevelse av sammenheng* hvor jeg tok for meg hva som kan være viktig for at et menneske får en slik opplevelse. Avslutningsvis drøftet jeg problemstillingen ved bruk av teorien om opplevelse av sammenheng og begrepene *meningsfullhet*, *begripelighet* og *håndterbarhet* som inngår i den, da ved å se hvordan barnevernspedagogen kan styrke dette hos ungdommene gjennom gruppearbeid i det miljøterapeutiske arbeidet. Jeg forsøkte å belyse positive og negative sider ved gruppearbeidet, samt trekke inn hva barnevernspedagogen kunne gjøre om gruppetilbudet opplevdes negativt for ungdommene eller gikk mot sin hensikt, som er å skape en opplevelse av sammenheng i tilværelsen.

De forventningene jeg hadde til oppgaven innebar å tilegne meg kunnskap om hvordan jeg som barnevernspedagog kan arbeide med gruppen enslige mindreårige som har fått midlertidig oppholdstillatelse, da denne problemstilling er meget aktuell i min jobb på asylmottak. Jeg lærte underveis at temaet og problemstillingen er kompleks og sammensatt, og at i arbeid enslige mindreårige er kontinuerlig refleksjon over arbeidet viktig, og kanskje til og med nødvendig for å best mulig kunne ivareta ungdommenes behov og legge til rette for utvikling. Gruppetilbudet som har blitt presentert i denne oppgaven kan være nyttig, men er avhengig av blant annet ressurser på mottaket, ungdommenes motivasjon til å delta samt videreutvikling av tilbudet. Noe jeg kunne ha gjort annerledes i oppgaven var å få frem barnets stemme tydeligere ved å for eksempel gjøre et kvalitativt studie med intervju av enslige mindreårige med midlertidig oppholdstillatelse for å et bedre innblikk i hvordan situasjonen oppleves for dem.

7.0 Litteraturliste

Antonovsky, Aaron. 2012. *Helsens mysterium. Den salutogene modellen*. Oversatt av Ane Sjøbu. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag. Opprinnelig publisert som *Unraveling the Mystery of Health. How People Manage Stress and Stay Well*. (San Francisco: Jossey-Bass Publishers, 1987)

Bengtsong, Mette og Anne Kirsti Ruud. 2012. "Utviklingsstøttende omsorg i mottaksfasen". I *Barn på flukt. Psykososialt arbeid med enslige mindreårige asylsøkere*, red. Ketil Eide. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag

Berg, Berit. 2012. "Fra et liv på vent til bosetting i kommune". I *Barn på flukt. Psykososialt arbeid med enslige mindreårige asylsøkere*, red. Ketil Eide. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag

Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet. 2011. *Arbeid med enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger, en håndbok for kommunene*.

https://www.bufdir.no/global/nbbf/minoriteter/Arbeid_med_enslige_mindreaarige_asyksokere_og_flyktninger.pdf (9.3.2017).

Dagsavisen. 09.2.2017. UDI slår alarm: Flere unge asylsøkere på mottak har forsøkt å begå selvmord.

Meld.St. 27 (2011-2012). *Barn på flukt*. Jurist- og beredskapsdepartementet

Dittmann, Ingeborg og Trine K. Jensen. 2010. "Enslige mindreårige flyktningers psykiske helse- en litteraturstudie". *Tidsskrift for Norsk psykologforening* 9:812-817

Dyregrov, Atle. 2010. *Barn og traumer - en håndbok for foreldre og hjelpere*. 2. utg. Oslo: Fagbokforlaget

Eide, Ketil. 2012. "Omsorg, utvikling og alderens betydning". I *Barn på flukt. Psykososialt arbeid med enslige mindreårige asylsøkere*, red. Ketil Eide. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag

FN konvensjon av 20. november 1989 om barns rettigheter (Barnekonvensjonen)

Fellesorganisasjonen (FO). 2015. *Yrkesetisk grunnlagsdokument for barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere.*

https://www.fo.no/getfile.php/1320310/01%20Om%20FO/Hefter%20og%20publikasjoner/Yrkesetisk%20grunnlagsdokument_2015.pdf (27.03.17)

Førde, Siv. 2014. *Tapt barndom, eller ...? Barns navigering fra krenkelser og traumer mot psykisk styrke.* Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke

Heap, Ken. 2005. *Gruppemetode for sosial- og helsearbeidere.* 5. utg. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag

Justisforbundet mfl. 08.02.2016. *Åpent brev om midlertidig oppholdstillatelse til enslige barn på flukt*

<https://www.fo.no/getfile.php/1328793/05%20Politikk/%C3%A5pent%20brev%20om%20midlertidig%20opphold%20til%20enslige%20barn%20p%C3%A5%20flukt%20v2%281%29.pdf> (11.03.2017)

Lidén, Hilde, Ketil Eide, Knut Hidle, Ann-Christin Nilsen og Randi Wærdahl. 2013. *Levekår i mottak for enslige mindreårige asylsøkere.* Oslo: Institutt for samfunnsforskning. Rapport 2013:003

Lov av 17. juli 1992 nr 100 om barneverntjenester (Barnevernloven - bvl)

Lov av 15. mai 2008 nr 35 om utlendingers adgang til rike og deres oppholder her (Utlendingsloven - utl)

Lov av 17. juli 1998 nr 61 om grunnskolen og den videregående opplæringen (Opplæringslova - oppl)

NRK, 22.11.2012, Barna på Salhus-mottaket var annerledes enn andre asylsøkere.

NOAS. 2014. *Enslige mindreårige asylsøkere. Anbefalinger til norske myndigheter.*

http://www.noas.no/wp-content/uploads/2014/03/EMA_web.pdf (22.03.2017)

Oppedal, Brit, Karoline B. Seglem og Laila Jensen. 2009. *Avhengig og Selvstendig. Enslige mindreårige flyktningers stemmer i tall og tale.* Oslo: Folkehelseinstituttet. Rapport 2009:11

Prop. 90 L (2015–2016). *Endringer i utlendingsloven mv. (innstramminger II)*. Justis- og beredskapsdepartementet

Regjeringen, 05.04.2016. Nødvendige innstramminger

<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/ny-side/id2481689/> (22.03.2017)

Røkenes, Odd Harald og Per-Halvard Hanssen. 2006. *Bære eller briste. Kommunikasjon og relasjon i arbeid med mennesker*. 2. utg. Bergen: Fagbokforlaget

Schancke, Vegard A. 1995. *Alene: mellom sikkerhet og usikkerhet: enslige mindreårige flyktninger og asylsøkere: historier om bakgrunn, flukt og første tiden i eksil*. Oslo: Falch Hurtigstrykk

Skau, Greta Marie. 2013. *Mellom makt og hjelp. Om det flertydige forholdet mellom klient og hjelper*. 4. utg. Oslo: Universitetsforlaget

Sønsterudbråten, Silje. 2010. *Veien videre. Evaluering av kvalifiserings- og opplæringsopplegget som tilbys enslige mindreårige med begrenset oppholdstillatelse*. Fafo. Rapport 2010:46

Utlendingsdirektoratet. 2015. *Statistikk. Hvor mange søkte om beskyttelse?*

<https://www.udi.no/statistikk-og-analyse/arsrapporter/tall-og-fakta-2015/faktaskriv-2015/hvor-mange-sokte-om-beskyttelse/> (16.03.2017)

Utlendingsdirektoratet. Ukjent dato. *Ord og begreper. Enslig mindreårig asylsøker*.

<https://www.udi.no/ord-og-begreper/enslig-mindrearig-asylsoker/> (26.04.2017)

Utlendingsdirektoratet. 2009. *Asylvedtak etter statsborgerskap og utfall for enslige mindreårige asylsøkere*.

<https://www.udi.no/statistikk-og-analyse/statistikk/asylvedtak-etter-statsborgerskap-og-utfall-for-enslige-mindrearige-2009/> (05.03.2017)

Utlendingsdirektoratet. 2010. *Asylvedtak etter statsborgerskap og utfall for enslige mindreårige asylsøkere*.

<https://www.udi.no/statistikk-og-analyse/statistikk/asylvedtak-etter-statsborgerskap-og-utfall-for-enslig-mindrearig-asylsoker-2010/> (05.03.2017)

Utlendingsdirektoratet. 2011. *Asylvedtak etter statsborgerskap og utfall for enslige mindreårige asylsøkere.*

<https://www.udi.no/statistikk-og-analyse/statistikk/asylvedtak-etter-statsborgerskap-og-utfall-for-enslig-mindrearig-asylsoker-2011/> (05.03.2017)

Utlendingsdirektoratet. 2012. *Asylvedtak etter statsborgerskap og utfall for enslige mindreårige asylsøkere.*

<https://www.udi.no/statistikk-og-analyse/statistikk/asylvedtak-etter-statsborgerskap-og-utfall-for-enslig-mindrearig-asylsoker-2012/> (05.03.2017)

Utlendingsdirektoratet. 2013. *Asylvedtak etter statsborgerskap og utfall for enslige mindreårige asylsøkere.*

<https://www.udi.no/statistikk-og-analyse/statistikk/asylvedtak-etter-statsborgerskap-og-utfall-for-enslig-mindrearig-asylsoker-2013/> (05.03.2017)

Utlendingsdirektoratet. 2014. *Asylvedtak etter statsborgerskap og utfall for enslige mindreårige asylsøkere.*

<https://www.udi.no/statistikk-og-analyse/statistikk/asylvedtak-for-ema/> (05.03.2017)

Utlendingsdirektoratet. 2015. *Asylvedtak etter statsborgerskap og utfall for enslige mindreårige asylsøkere.*

<https://www.udi.no/statistikk-og-analyse/statistikk/asylsoknader-enslige-mindrearige-asylsokere-etter-statsborgerskap-og-maned-2015/> (05.03.2017)

Utlendingsdirektoratet. 2016. *Asylvedtak etter statsborgerskap og utfall for enslige mindreårige asylsøkere.*

<https://www.udi.no/statistikk-og-analyse/statistikk/asylvedtak-etter-statsborgerskap-og-utfall-for-enslige-mindrearige-asylsokere-2016/> (05.03.2017)

Utlendingsdirektoratet. 2017. *Asylvedtak etter statsborgerskap og utfall for enslige mindreårige asylsøkere.*

<https://www.udi.no/statistikk-og-analyse/statistikk/asylvedtak-etter-statsborgerskap-og-utfall-for-enslige-mindrearige-asylsokere-2017/> (05.03.2017)

Utlendingsdirektoratet. 2017. *Asylpraksis - Afghanistan*

https://udiregelverk.no/no/rettskilder/udi-praksisnotater/pn-2014-004/#_Toc442084191

(29.04.2017)

Utlendingsdirektoratet. Ukjent dato. *Ord og begreper. Midlertidig oppholdstillatelse.*

<https://www.udi.no/ord-og-begreper/midlertidig-oppholdstillatelse/> (29.04.2017)

Utlendingsdirektoratet. 2012. *Krav til arbeid med oppvekstmiljø, beboermedvirkning og aktivitetstilbud for enslige mindreårige i mottak (RS 2012-012)*

<https://www.udiregelverk.no/no/rettskilder/udi-rundskriv/rs-2012-012/> (24.03.2017)

Utlendingsdirektoratet. 2011. *Krav til omsorgsarbeid for enslige mindreårige i mottak (RS 2011-034).*

<https://www.udiregelverk.no/no/rettskilder/udi-rundskriv/rs-2011-034/> (24.03.2017)

Utlendingsdirektoratet. 2010. *Krav til bemanning og kompetanse i ordinære statlige mottak (RS 2010-084)*

<https://www.udiregelverk.no/no/rettskilder/udi-rundskriv/rs-2010-084/> (24.03.2017)

Varvin, Sverre. 2015. *Flukt og eksil*. 2. utg. Oslo: Universitetsforlaget

Øyen, Øyvind Dybvik. 2013. *Lærebok i utlendingsrett*. Oslo: Universitetsforlaget

Vedlegg 1

Selvvalgt pensum til bacheloroppgave, 500 sider

Varvin, Sverre. 2015. *Flukt og eksil*. Oslo: Universitetsforlaget.

Side 27- 171.

Eide, Ketil. 2012. *Barn på flukt, Psykososialt arbeid med enslige mindreårige asylsøkere*.

Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

Side 1-356.

Selvvalgt pensum til fordypningsverksted om “Barnevern i et minoritetsperspektiv”, 100 sider.

Eide, Ketil og Tuva Broch. 2010. *Enslige mindreårige flyktninger. Kunnskapsstatus og forskningsmessige utfordringer*. Oslo: Wittusen & Jensen. RBUP 2010

Side 1-101

Selvvalgt pensum til fordypningsverksted om “Samtaler med barn i vanskelige livssituasjoner”, 100 sider.

Emilie Kinge. 2016. *Barnesamtaler. Det anerkjennende samværet og samtalens betydning for barn med samspillsvansker*. 2. utg. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag

Side 155-254